

**Сергій ТЕРЕЩУК,**

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету  
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна  
м. Харків, Україна  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7263-4155>  
e-mail: [serg.ter@ukr.net](mailto:serg.ter@ukr.net)

DOI: <https://doi.org/10.32620/pls.2025.8.36>

## ЗНАЧЕННЯ НАЗВИ СТАТТІ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ДЛЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

**Анотація:** тези доповіді присвячені розкриттю значення назви статті особливої частини Кримінального кодексу України для кваліфікації кримінальних правопорушень. Встановлено, що назва статті має базово-орієнтуючий характер, визначає загальну смислову рамку тлумачення кримінально-правової норми, що міститься в диспозиції частини відповідної статті. Назва статті формує генеральну концепцію конкретного випадку криміналізації. Вона має рамочне значення для тлумачення змісту та меж кримінально протиправного діяння, ознаки складу якого безпосередньо зафіксовані у диспозиції статті. Визнання значення рамочним означає те, що воно задає загальний контур цілей та засобів криміналізації, за який не має виходити правозастосувач.

**Ключові слова:** назва статті, концепція, криміналізація, правозастосування, склад кримінального правопорушення, кваліфікація.

Фундаментальні та прикладні проблеми кримінально-правової кваліфікації як такої неодноразово досліджувались низкою визнаних дослідників (М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, О. О. Житний, М. Й. Коржанский, В. О. Навроцький, О. В. Ус, В. Я. Тацій, М. І. Хавронюк та багато інших), що забезпечило в цілому вельми високий ступінь розробленості майже всіх загальнотеоретичних питань. Водночас, не можна не помітити, що з фокусу уваги повсякчас вислизало одне малопомітне питання: роль і значення назви статей Особливої частини Кримінального кодексу (далі – КК) України для кваліфікації кримінальних правопорушень. Більше того, конструювання назв статей не розглядається, як правило, також і в тому сегменті кримінально-правової доктрини, що присвячений проблемам (підставам, умовам, правилам) криміналізації суспільно небезпечних діянь. Менше з тим, цілком очевидно, що назва не може формулюватися довільно, відірвано від законодавчого замислу та конкретних нормативних форм його виразу. Вона повинна мати не просто прив'язку до змісту, меж кримінально протиправного діяння, ознак складу кримінального правопорушення, закріплюваного у частині (частинах) статті Особливої частини КК України, а й у текстурально лаконічній формі, точно і ясно виражати той самий законодавчий замисел у засобах криміналізації, забезпечувати можливість ефективної первинної орієнтації як правозастосувача, що на різних етапах та у різних формах виконує задачі кримінально-правової кваліфікації, так і широкого кола громадян заради ефективного їх правового інформування,

забезпечення належного кримінально-правового впливу.

Принагідно зауважимо, що в Законі України «Про правотворчу діяльність» від 24.08.2023 р. № 3354-ІХ (вводиться в дію через один рік з дня припинення або скасування воєнного стану в Україні), у ст. 37 «Назва нормативно-правового акта», законодавець приділив таки певну увагу атрибутивності нормативно-правових актів. Частина 1 цієї статті закріплює таке правило: «Нормативно-правовий акт, у тому числі нормативно-правовий акт про внесення змін до інших нормативно-правових актів, повинен мати лаконічну назву, що відображає предмет його регулювання» [1]. Однак далі цього унормовуючого руху не відбулося. На рівні вказаного закону залишились недостатньо врегульованими питання структури окремих статей та вимог до них. А ці питання, на наше переконання, мають значення. Переконані, допоки Закон України «Про правотворчу діяльність» не був введений в дію, він має бути доповнений відповідними нормами про структуру статей законів України, вимоги до їх конструювання. Імовірно, зважаючи на виняткову соціальну значущість та соціальну «вагу» неправильного застосування норм саме КК України, варто було б приділити окремий розділ у вказаному законі щодо вимог, правил правотворчості, юридичної техніки, мови закону про кримінальну відповідальність.

Повертаючись до предметно-специфічної проблеми щодо ролі назви статті Особливої частини КК України у кваліфікації кримінальних

правопорушень, висловимо гіпотезу, що вона має базово-орієнтуючий характер, визначає загальну смислову рамку тлумачення кримінально-правової норми, що міститься в диспозиції (-ях) частини (-ах) відповідної статті. І якщо це так, якщо дійсно назва статті формує генеральну концепцію конкретного випадку криміналізації, то можливо навіть поставити питання про те, яким чином вона (назва статті) співвідноситься зі структурою кримінально-правової норми? Вочевидь, назва, як структурний елемент статті, не надто легко вписується у загальноприйняте уявлення про тричленну структуру норми права як такої (гіпотеза, диспозиція та санкції) і кримінально-правової норми, зокрема. Втім, щодо структури кримінально-правової норми, закріпленої у статті Особливої частини КК України, можемо стверджувати, що назву статті доцільно як складову диспозиції (саме як елементу норми, а не статті). У такому розумінні, підкреслимо, назва статті має рамочне значення для тлумачення змісту та меж кримінально протиправного діяння, ознаки складу якого безпосередньо зафіксовані у диспозиції статті. Визнання значення рамочним означає те, що воно задає загальний контур цілей та засобів криміналізації, за який не має виходити правозастосувач. На жаль, іноді це трапляється.

Так, наприклад, 15.02.2025 р.в період часу з 13 год. 30 хв. до 16 год. ОСОБА\_4, перебуваючи за місцем свого проживання, спільно із ОСОБА\_6 вживали алкогольні напої, після чого лягли спати. Близько 18 год. того ж дня, прокинувшись ОСОБА\_4, виявив у приміщенні кухні власного будинку, у положенні сидячи на стільці біля столу за яким попередньо розпивали алкогольні напої ОСОБА\_6, яка була без ознак життя. Злякавшись, що його звинуватять у смерті ОСОБА\_6, прийняв рішення перетягнути її труп до будинку свого сусіда ОСОБА\_8. Там, виявив, що останній не відчиняє двері, після чого потягнув тіло померлої на проїжджу частину вулиці, де залишив лежати на засніженій дорозі, знявши при цьому з останнього одяг, в тому числі нижню білизну, з метою інсценувати згвалтування ОСОБА\_6 [2]. ОСОБУ 4 суд визнав чинною у вчиненні кримінального правопорушення передбаченого ч.1 ст.297 КК України [2].

Така кваліфікація на перший погляд виглядає правильно, адже відповідно до ч. 1 ст. 297 КК України кримінально протиправним, серед іншого, дійсно визнається наруга над «тілом (останками, прахом) померлого» [3]. Але тільки на перший погляд. При більш детальному аналізі, що спирається на тлумачення кримінально-правової норми з урахуванням назви статті 297 КК України, виявляє, що основна мета втіленої у ній криміналізації полягала у забороні наруги над могилою, себто місцем поховання людини. Саме тому, вчинення дій не із будь-яким трупом людини, а тільки з тим, що перебуває у місці поховання і подібній йому локації (місце зберігання урни з прахом кремованого померлого і т. п.), є наругою над могилою, передбаченою ст. 297 КК України. У цій логіці ОСОБА\_6 є невинуватою у вчиненні вказаного кримінального правопорушення. В іншому випадку, будь-які дії особи, яка,

наприклад, вчинила вбивство, після чого, з метою перешкоджання слідству, перенесла труп в інше місце, інсценувала згвалтування, слід було б кваліфікувати за сукупністю кримінальних правопорушень, передбачених, зокрема, відповідною частиною ст. 115 та ч. 1 ст. 297 КК України. Такою, до речі, мала б бути і кваліфікація дій вбивці щодо наступного розчленування трупа задля приховання слідів злочину. Гадаємо, не потребує додаткової аргументації теза про те, що подібний підхід є хибним, йде у розріз із розумінням широківідомих правил кваліфікації сукупності кримінальних правопорушень.

Таким чином, назва статті Особливої частини КК України має базово-орієнтуюче, рамкове значення для тлумачення змісту і меж ознак складу кримінального правопорушення, закріпленого у відповідній статті, та відповідним чином має враховуватись при здійсненні кримінально-правової кваліфікації.

#### Бібліографічні посилання

1. Про правотворчу діяльність : Закон України від 24.08.2023 р. № 3354-IX (не введений в дію) // БД «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text> (дата звернення 21.08.2025).
2. Вирок Деражнянського районного суду Хмельницької області від 01.08.2025 р. Справа № 673/317/25 // БД «Єдиний державний реєстр судових рішень» / Верховний Суд. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129231844>.
3. Кримінальний кодекс України : : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III // БД «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 21.08.2025).

#### S. Tereshchuk

Meaning of the title of the article of the special part of the criminal code of Ukraine for the qualification of criminal offenses.

**Abstract:** the theses of the report are devoted to revealing the meaning of the title of the article of the special part of the Criminal Code of Ukraine for the qualification of criminal offenses. It has been established that the title of the article has a basic orientational character, determines the general semantic framework for the interpretation of the criminal law norm contained in the disposition of the part of the corresponding article. The title of the article forms the general concept of a specific case of criminalization. It has a framework value for the interpretation of the content and boundaries of a criminally unlawful act, the features of the composition of which are directly recorded in the disposition of the article. Recognition of the value as a framework means that it sets the general contour of the goals and means of criminalization, beyond which the law enforcement officer should not go.

**Keywords:** article title, concept, criminalization, law enforcement, elements of a criminal offense, qualification.

#### Зразок для цитування:

Терещук С. Значення назви статті особливої частини кримінального кодексу України для кваліфікації кримінальних правопорушень. Пропілеї права та безпеки, 2025. №8. С. 154-155. DOI: <https://doi.org/10.32620/pls.2025.8.36>.